

А. І. Груша

Беларуская кірылічная палеаграфія

ВУЧЭБНЫ **Д**АПАМОЖНІК

А. І. Груша

Беларуская кірылічная палеаграфія

**Вучэбны дапаможнік для студэнтаў
гістарычнага факультэта**

**МІНСК
БДУ
2006**

УДК 930.27(075.8)

ББК 63.2я73

Г91

Рэкамендавана Вучоным саветам
гістарычнага факультэта
19 красавіка 2005 г., пратакол № 6

Рэцэнзенты:

доктар гістарычных навук *Г. Я. Галенчанка*;
кандыдат гістарычных навук *В. С. Мянжынскі*

Груша, А. І.

Г91 Беларуская кірылічная палеаграфія : вучэб. дапам. для студэнтаў гіст. фак. / А. І. Груша. – Мінск : БДУ, 2006. – 142 с. : іл.
ISBN 985-485-523-6.

У вучэбным дапаможніку на падставе аўтарскіх тэарэтыка-метадалагічных распрацовак і шырокага кола крыніц разгледжана паходжанне розных тыпаў, відаў, разнавіднасцей і варыянтаў беларускага кірылічнага пісьма XI–XVII ст., сфера выкарыстання, заканамернасці іх развіцця і пашырэння.

Разлічаны на студэнтаў-гісторыкаў. Можа быць карысным для выкладчыкаў, навукоўцаў, а таксама для тых, хто цікавіцца гісторыяй беларускага пісьма.

УДК 930.27(075.8)

ББК 63.2я73

ISBN 985-485-523-6

© Груша А. І., 2006

© БГУ, 2006

ЗМЕСТ

ПРАДМОВА	3
1. ПРАДМЕТ І ЗАДАЧЫ ПАЛЕАГРАФІІ	5
2. ГІСТОРЫЯ Вывучэння БЕЛАРУСКАЙ ПАЛЕАГРАФІІ	12
2.1. Практычная палеаграфія.....	12
2.2. Навуковая палеаграфія.....	14
3. ПАХОДЖАННЕ ЛІТАРНА-ЛІЧБАВАГА СКЛАДУ КІРЫЛІЦЫ	22
3.1. Паходжанне кірылічнай азбукі	22
3.1.1. Канстанцін Філасаф і Мяфодзій	22
3.1.2. Кірыліца і глаголіца	25
3.2. Пашырэнне кірыліцы на землях усходніх славян.....	32
3.3. Лічбавая кірылічная сістэма ўсходніх славян.....	34
4. АГУЛЬНЫЯ ТЭАРЭТЫЧНЫЯ ПАЛАЗЖЭННІ	38
4.1. Класіфікацыя пісьма	38
4.2. Графічныя віды і разнавіднасці пісьма	40
4.3. Прыкметы пісьма.....	41
4.4. Тэхнічныя прыёмы выканання пісьма.....	49
4.5. Асноўны і спецыяльныя метады палеаграфіі.....	50
4.6. Агульная схема развіцця пісьма	51
4.7. Перыядызацыя пісьма.....	52
5. ПІСЬМО ХІ – ПЕРШЫХ ДЗВЮХ ТРАЦЕЙ ХІV ст.	53
5.1. Агульная характарыстыка перыяду	53
5.2. Вытворчасць кніжнай прадукцыі.....	54
5.3. Вытворчасць дзелавой дакументацыі.....	56
5.4. Матэрыял для пісьма.....	59
5.4.1. Пергамін, пяро і іншыя прылады для пісьма на пергаміне	59
5.4.2. Васковыя таблічкі (цэры) і стылі-пісалы	63
5.5. Навучанне пісьму	67
5.6. Тэхніка пісьма.....	68
5.7. Пісьмо	69
5.7.1. Устаў	69
6. ПІСЬМО АПОШНЯЙ ТРЭЦІ ХІV – ПЕРШАЙ ПАЛОВЫ ХVІ ст.	76
6.1. Агульная характарыстыка перыяду	76
6.2. Вытворчасць дзелавой дакументацыі.....	77

6.3. Вытворчасць кніжнай прадукцыі.....	81
6.4. Матэрыял для пісьма.....	84
6.5. Пісьмо.....	90
6.5.1. Устаў апошняй чвэрці XIV ст.	90
6.5.2. Паўустаў і скорapis апошняй трэці XIV–XV ст.	90
6.5.3. Скорapis першай паловы XVI ст.	100
6.5.4. Паўустаў першай паловы XVI ст.	106
6.5.5. Устаў XV – першай паловы XVI ст.	107
6.5.6. Праблема так званага «другога паўднёваславянскага уплыву».....	108
6.5.7. Вязь.....	111
6.6. Тэхніка пісьма.....	112
7. ПІСЬМО ДРУГОЙ ПАЛОВЫ XVI–XVII ст.	113
7.1. Агульная характарыстыка перыяду.....	113
7.2. Вытворчасць афіцыйнай дакументацыі і кніжнай прадукцыі.....	114
7.3. Матэрыял і прылады для пісьма.....	117
7.4. Навучанне пісьму.....	118
7.5. Пісьмо.....	119
7.5.1. Скорapis.....	119
7.5.2. Да праблемы аб уплыве заходнееўрапейскага лацінскага пісьма на кірылічнае.....	129
7.5.3. Іншыя віды пісьма.....	131
7.6. Тэхніка пісьма.....	132
ЛІТАРАТУРА.....	133
1. Даследаванні.....	133
2. Палеаграфічныя альбомы, факсімільныя выданні рукапісаў і асобныя ілюстрацыі.....	140

Вучэбнае выданне

Груша Аляксандр Іванавіч

**БЕЛАРУСКАЯ
КІРЫЛІЧНАЯ ПАЛЕАГРАФІЯ**

Вучэбны дапаможнік для студэнтаў
гістарычнага факультэта

Рэдактары *З. І. Малейка, Г. В. Мыцык*
Мастак вокладкі *А. П. Пратасеня*
Мастацкі рэдактар *А. П. Пратасеня*
Тэхнічны рэдактар *Т. К. Рамановіч*
Карэктар *Т. М. Вядьчынская*
Камп'ютэрная вёрстка *А. М. Кісялёва*

Падпісана да друку 17.02.2006. Фармат 60×84/16. Папера афсетная.
Гарнітура Таймс. Друк афсетны. Ум. друк. арк. 8,37 + 2,32 укл.
Ул.-выд. арк. 9,97 + 2,9 укл. Тыраж 300 экз. Зак. 579

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт.
Ліцэнзія на ажыццяўленне выдавецкай дзейнасці
№ 02330/0056804 ад 02.03.2004.
220050, Мінск, праспект Незалежнасці, 4.

Надрукавана з арыгінала-макета заказчыка.
Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства
«Выдавецкі цэнтр Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта».
Ліцэнзія на ажыццяўленне паліграфічнай дзейнасці
№ 02330/0056850 ад 30.04.2004.
220030, Мінск, вул. Чырвонаармейская, 6.

Аляксандр Іванавіч ГРУША

Плённа працуе ў галіне вывучэння гісторыі дзяржаўных устаноў, палеаграфіі, археаграфіі. Адзін з даследчыкаў, якія стаялі ля вытокаў аднаўлення публікацыі кніг Метрыкі Вялікага княства Літоўскага ў Беларусі. Падрыхтаваў да друку дзве кнігі Метрыкі (адну з іх у сааўтарстве). Аўтар-складальнік першых у Беларусі метадычных рэкамендацый па выданні рукапісных актавых кірылічных крыніц XIII–XVIII ст. Лаўрэат прэміі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі за цыкл прац па метадыцы навуковага выдання гістарычных крыніц і публікацыю кніг Метрыкі ВКЛ.

ISBN 985-485-523-6

9 789854 855233